

ברוך אגדתי האיש בעל ארבע הפנים

מירי קרימולובסקי

ברוך אגדתי הידוע לרובנו מריקודו הזרה אגדתי היה אמן רב פנים ובכמה תחומים. ראשון - כרקדן, שני - כאיש קולנוע, שלישי - כמארגן שמחות - איש חברה ו"בוהמה" ולבסוף כצייר. בעלון זה ובארבע העלווים הקרובים, נביא סידרת כתבות העוסקת בעצלו המגוון של אמן זה.

אגדתי הרקדן

אגדתי נולד בעירה בבסרביה, גדל באודסה, ובשנת 1910, והוא רק בן 15, עלה לבדו לארץ, והצטרף כתלמיד לציור בביה"ס לאמנות "בצלאל". לפרנסתו לימד את בני ירושלים ריקודים (או עדיין נקרא *ברוד בן יהודה*) והופיע כרקדן.

בקיץ 1914 נסע לחופשה אל משפחתו ואז פרצה מלחמת העולם הראשונה. אנדתי נשאר ברוסיה, למד בלט אצל המורה האיטלקיה טימוני והופיע כרקדן באופרה של אודסה. אז גם אימץ את השם אנדתי לאחר שהוצג לפני ביאליק בתואר "זונה ברוך האגדתי". עם תום המלחמה, בסוף 1918, חזר ארצה באונייה "רוסלן" וחודש אחר כך הופיע בריסטל למחול באולם עדן בתל אביב.⁶

חשוב להבין כי אגדתי היה הראשון בין אמני המחול המקצועיים. שניסה להפוך אחת מצורות הריקוד של ריקודי העמים ליצירה ישראלית. הוא עסק בד בבד בריקוד אמנותי ועממי.

אגדתי אמנם הביא בריקודיו אלמנטים ורים אך שילב אותם במוטיבים עיבריים. הוא חיפש ומצא בפולקלור התימני, הבוכרי, והמזרחי בכלל, חומר גלם לעיצוב הריקודים אך "הרומנטיקה האוריינטלית" לא השתלטה ולא דחקה מגמות אחרות של מודרניזם בהופעותיו ויצירותיו.

"Ora Giliit"

"עזרה גלילית"

הועדה לסדור נשפי המסכות
המסורתיים של ב. אגדתי בפורים
שמה לה למטרה להענין בין הקהל, בנשפים שלה
בכל שנה, זמר עממי

השנה האזימה תועדה להגיש דקלה, נספח לזמר,
גם רקוד המוני:

א. תל-אביבה' || ב. גמלת'

(הקדו המצוי והמזון)	(הקדו המצוי והמזון)
<u>הזמר לקדו:</u>	<u>הזמר לקדו:</u>
גמל גמל	כלנו כלנו חכמים
סוב לי רע	וכלנו נבונים
לי מה לי מי	כלנו יודעים את התורה
בלעדו בלי חליל..	תלאביביה

הדקדוק הראשון - תל אביב י"ד יומן בן הקהל בגשף הכוללות במז בשבט.
הדקדוק השני - גמלת יומן בן הקהל בפורים.

הוראות לרקוד הדמוני „תל-אביב".

- [illegible]

ברוך משנת תרפ"ט - 1929 המודיע על שני ריקודי עם חדשים של אנדתי.
השאלת מר אליהו הכהן. תל-אביב

בראשית שנות ה־30 הגיע אגדתי למסקנה חדשנית ביותר: הריקוד הינו אמנות לכשעצמה, ואין הוא צריך למוסיקה. הוא ערך מופע ללא מל, ובתוכניה הסבירו: "אמנות הריקוד בתור צורת ביטוי לרוח האדם, צריכה להיות מבוססת לאו דווקא על הופעת הליוי של הגוף, כגון התלבושת, המימוס של הפנים ושעשוע הריטמוס, אלא על עצם התנועה הגופנית העתירה שבכוחה יש להניע את הרוח כאדם, אות ליבו ואת הלך נפשו".

כאמור, בנוסף לריקוד האמנותי עסק אנדתי גם בריקוד העממי; "הורה אנדתי" מקורו אמנם בריקוד עם רומני, אולם אנדתי עיצב אותו מחדש. כך מתארת ריקוד זה גורית קדמן שראתה ולמדה אותו בראשיתו: "...על גבהות חול של שפת הים כתיא, בצריף עץ גדול, רוקדים החברים הצעירים של תאטרון "האהלה". בחור גבה קומה וכל תנועה מלמדם את ריקודו החדש אשר יציר. הורה חדשה היא זו, וכל השחקנים הצעירים משתדלים במסירות רבה ללמוד ולזכור את הצעירים והקפיצות, את הקידות והרקיעות. אט אט מתאחדים, וזוע אל זרוע, כתף אל כתף, קמה שרשרת והמעגל נמגר. קצב משותף מאחד את רגלי הרוקדים הקופצות ורוקדים ומגבש את הציבור ליחידה רוקדת. המורה מצטרף למעגל והנה הורה אחת יפי התנועות ואת קצב הצעדים וההתלהבות עולה וגוברת. הרקדן הוא ברוך אנדתי. יליד רומניה, שלמד בלט ברוסיה וכאן בארץ הוא מציג בריקודי היחיד שלו דמויות יהודיות וערביות – ארץ ישראליות. יצירתו החדשה הזאת היא ריקוד קבוצתי, שהושפע הן על ידי החורות הכפריות הרומניות, הן על ידי צורות מסוימות של הבלט הרוסי והמנגינה היא מולדבית. היה זה בשנת 1924 ומאו נפוצה הורה אנדתי בארץ ישראל, שחקני האוהל הביאוהו לעמק ולגליל והוא התפשט וישורבים..."

אגדתי אף ניסה "לעברת" את ה"הורה" ולקרוא לה "עוררה". על דרך
עבודתו בריקוד העממי מספר אליהו הכהן בספרו "בכל זאת יש בה
משהיה": "בשנת 1929 החליט ברוך אגדתי לטפח את הריקוד העממי
ולייחד לעיר תל אביב ריקוד המוני משלה. הסופר א. ז. כן ייש המציא
לו את המילים, ידידיה אדמוני את הלחן הוא עצמו התאים לריקוד צעדי
נוגעת – ובתורוה הגדולה התכשרו תושבי תל אביב, מעל לוחות
המודעות, על לידתו של הריקוד "תל אביבית".

אגדתי יוצא מנקודת ההשקפה, כי הריקוד קיים בזכות עצמו ועליו ללכת אחרי ריתמוס פנימי ולא חיצוני, ובזה אולי עיקר האופי היהודי אשר לריקודו של ברוך אגדתי מחוללו של המחול העברי החדש.

* קטלוג התערוכה: אנדתי - 4 פנים, בית ראובן, קיץ תשמ"ה.
** צ. פרידהבר, המחול בעם ישראל, ת"א, 1984, עמ' 149.